

A6.17.2	Opzetten van meerdere openbaar vervoer knooppunten	TCT	2023	2024	73000	USD	Multilaterale Lening	L	26	16	34	61001	7000
A6.17.3	Transformeren van het openbaar vervoer van een niet-geconsolideerd naar een geconsolideerd systeem, met het Nationaal VervoersBedrijf als operationeel beheerder van de door derden ingezette bussen.	TCT	2023	2024	48800	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	34	61205	7000
A6.8.10	Opstellen en implementeren van incentieven voor de ICT sector	TCT	2024	2024	250	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61206	7000
A6.17.5	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op de Havenautoriteit	TCT	2024	2025	150	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	13	61205	7000
A6.17.7	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van maritieme wetgeving	TCT	2024	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	16	13	61205	7000
A6.17.8	Ondersteunen van het curriculum van de School voor Logistieke Opleidingen	TCT	2024	2025	750	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	34	62421	7000
A6.17.9	Implementatie Port Community System	TCT	2024	2025	1000	USD	Ovh begroting	O	1201	16	34	61312	7000
A6.17.12	Investeren in de faciliteiten van de JAP luchthaven om airlines aan trekken.	TCT	2024	2025	35000	USD	IADB	L	2291	16	34	62509	60
A6.18.2	Actualiseren en uitvoeren transportstudie uit 2009	TCT	2023	2024	10000	USD	Multilaterale Lening	L	26	15	01	62506	7000
A6.24.8	Implementeren van Integrated Practice Units door de start van 1 pilot	VG	2022	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000
A6.24.9	Invoeren sugar tax	VG	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000
A6.24.2	Verschaffen van duidelijkheid aan de private sector over de strekking van de Wet Basiszorgverzekering en controle op de naleving van hun verzekeringsplicht	VG	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	2101	14	25	61001	7000
A6.24.3	Hervatten van het programma 'Health in all policies'	VG	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000

Bron: Meerjaren Ontwikkelingsplan 2022-2026

Noot: De strategische actiepunten met startdatum 2025 en 2026 die in deze lijst zijn opgenomen, zijn reeds in uitvoering.

Bijlage B: De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid

Hoofdstuk I: De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid

1.1 Productie en inkomen 2019 – 2023

De belangrijkste graadmeter voor de productie in een land gedurende een bepaalde periode is het Bruto Binnenlands Product (BBP of GDP). Tevens zijn het Nationaal Product, het Nationaal Inkomen, Nationaal Inkomen per capita en het Beschikbaar Inkomen in lopende prijzen van zeer groot belang. Bovengenoemde macro economische grootheden zullen over de periode 2019 tot en met 2023 worden gezien. Daarnaast zal het BBP in constante zin worden belicht.

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) en het Bruto Nationaal Product (BNP), kunnen in principe volgens drie methoden worden gemeten³⁹. Het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) hanteert voor het berekenen van het Bruto Binnenlands Product voornamelijk de productiemethode. Deze methode gaat uit van basisprincipes die zijn vastgelegd in de "System of National Accounts" (SNA). Dit is een systeem dat gezien kan worden als een draaiboek voor het samenstellen van de Nationale Rekeningen. De nieuwste versie op dit stuk is de "SNA-2008", een ingrijpende revisie van SNA-93, welke t/m februari 2008 in gebruik is geweest. Dit systeem wordt internationaal aanbevolen en ook ons land houdt zich zoveel als mogelijk hieraan. Suriname heeft met technische assistentie van CIRCARTAC in maart 2012 de transitie van SNA-1968 naar SNA-1993 voltooid en vervolgens in 2020 de overstap gedaan naar SNA-2008 met daaraan gekoppeld de overstap naar ISIC rev.4. (basisjaar 2015)

Het BBP zal zowel in nominale als in reële zin gepresenteerd worden, met daaraan gekoppeld een beschrijving van de ontwikkeling van het BBP en andere belangrijke macro economische indicatoren. In tabel 1.1 zal de ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product, het Bruto Nationaal Inkomen (BNI, ook wel Bruto Nationaal Product, BNP genoemd), Beschikbaar Nationaal Inkomen en het Nationaal Inkomen per capita waar mogelijk zowel in lopende als in constante prijzen over de periode 2019 tot en met 2023 worden aangegeven.

Opgemerkt dient te worden dat het Bruto Binnenlands Product uitgedrukt kan worden in zowel "basic prices" (basisprijzen, voorheen factorkosten) als "market prices" (marktprijzen). De gedachte achter "basic prices" is dat de door de producent (bedrijven, financiële instellingen, niet-financiële instellingen en andere relevante actoren binnen de economie) voortgebrachte productie (goederen en diensten), wordt uitgedrukt in productiekosten.

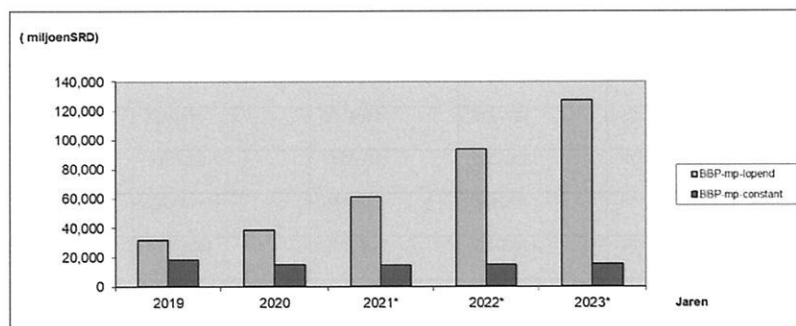
³⁹ Het gaat om de Productiemethode, de uitgavenmethode (ook wel bestedingsmethode genoemd) en de inkomensmethode

De term “market prices” (marktprijzen) wordt gehanteerd om aan te geven dat de door de producenten voortgebrachte goederen en diensten op een markt worden afgezet en daardoor dient er dus een marktprijs voor te worden betaald. Het verschil tussen “basic prices” en “market prices” zit in prijsverlagende subsidies en prijsverhogende indirecte belastingen.

Tabel 1.1: De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren⁴⁰ 2019-2023 (in SRD 1000)

Macro Economische indicatoren	2019	2020	2021*	2022*	2023*
Bruto Binnenlands Product-basisprijzen (BBP, basisprijzen-bp)	31051243	37396969	59858787	91431887	121523207
BBP (basisprijzen; 2015=100)	16552328	13908062	13569347	13895856	14248750
Bruto Binnenlands Product-marktprijzen (BBP, marktprijzen-mp)	31732343	38719469	61226087	93687387	127066007
BBP (marktprijzen, 2015 = 100)	17959484	15090422	14722912	15077178	15460073
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen)	27953003	33024046	52348667	83914143	110205110
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen)	28634103	34346546	53715967	86169643	115747910
Beschikbaar Inkomen	29308647	35513723	56508387	89246639	120853736
Mid-Jaarijke Bevolking	598000	608900	616500	624900	633400
Nationaal Inkomen per capita in SRD	47883	56408	87131	137893	182741

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek * Voorlopige cijfers

Grafiek 1: Het verloop van het Bruto Binnenlands Product, 2019 – 2023

1.2 De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product nader bekeken

Bij de analyse van de macro-economische indicatoren zijn de ontwikkelingen in reële zin heel belangrijk omdat er aangegeven kan worden of er wel of geen sprake is geweest van groei in de economie over een bepaalde periode. Het Bruto Binnenlands Product in reële zin geeft aan “wat de economie over een bepaalde periode heeft gepresteerd”. Op basis van de uitkomst kan eventueel

⁴⁰ Het Statistiebureau van Suriname presenteert de resultaten slechts in de nationale munt. Wie de resultaten in bijvoorbeeld USD wil weten heeft diverse opties: wisselkoersen (officieel of anderszins) of koopkrachtpariteiten (PPP).

worden aangegeven welke factoren binnen de verschillende economische sectoren al dan niet hiertoe hebben bijgedragen. De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in reële zin in de beschouwde periode geeft ons het volgende beeld:

Tabel 1.2: De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product 2019-2023 (in 1000 SRD)

Bruto Binnenlands Product (2015=100)	2019	2020	2021*	2022*	2023*
Basisprijzen	16552328	13908062	13569347	13895856	14248750
Groei per jaar	1.2	-16.0	-2.4	2.4	2.5
Marktprijzen	17959484	15090422	14722912	15077178	15460073
Groei per jaar	1.2	-16.0	-2.4	2.4	2.5

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Het Bruto Binnenlands Product in reële zin betekent dat de invloed van de prijzen zoveel als mogelijk is uitgeschakeld, waardoor het accent wordt gelegd op de feitelijke productie in een bepaalde periode. Op sectoraal niveau verkrijgen we het volgende beeld.

Tabel 1.3: De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (in 1000 SRD), 2019-2023

Sectoren en/of componenten	2019	2020	2021*	2022*	2023*
Primaire sector (A+B)	1822045	1527881	1404893	1373663	1393651
Secundaire sector (C t/mF)	4365390	3669668	3263238	3344358	3382635
Tertiaire sector (G t/mX, excl. O)	8742760	7632643	7794304	8037384	8304488
Overheid (O)	1622133	1077870	1106912	1140451	1167977
BBP Basisprijzen	16552328	13908062	13569347	13895856	14248750
Indirecte belastingen minus Subsidies	1407156	1182360	1153565	1181322	1211323
BBP Marktprijzen	17959484	15090422	14722912	15077178	15460073

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Tabel 1.4: De procentuele bijdragen van diverse sectoren en componenten aan het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)

Sectoren en/of componenten	2019	2020	2021*	2022*	2023*
Primaire sector (A+B)	10.15	10.12	9.54	9.11	9.01
Secundaire sector (C t/m F)	24.31	24.32	22.16	22.18	21.88
Tertiaire sector (G t/m X, excl. O)	48.68	50.58	52.94	53.31	53.72
Overheid (O)	9.03	7.14	7.52	7.56	7.55
BBP-Basisprijzen	92.16	92.16	92.16	92.16	92.16
Indirecte Belastingen minus Subsidies	7.84	7.84	7.84	7.84	7.84
BBP-Marktprijzen	100	100	100	100	100

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Legenda:

(A+B) Primair: Landbouw, Bosbouw, Visserij, Mijnbouw

(C t/m F) Secundair: Industrie, Elektriciteit, Gas en Water voorziening, Constructie

(G t/m X, excl. O) Tertiair: Handel, Hotels & Restaurants, Transport en Communicatie, Financiële instellingen, Zakelijke diensten, Onderwijs, Gezondheidszorg, Gemeenschapdiensten, Sociale en Persoonlijke diensten.

Tabel 1.5: De procentuele jaar op jaar mutaties van diverse sectoren en componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)

Sectoren	2018-2019	2019-2020	2020-2021*	2021*-2022*	2022*-2023*
Primaire sector (A+B)	-19.3	-16.1	-8.0	-2.2	1.5
Secondary sector (C t/m F)	-2.5	-15.9	-11.1	2.5	1.1
Tertiaire sector (G t/m X, excl. O)	3.2	-12.7	2.1	3.1	3.3
Overheid (O)	40.6	-33.6	2.7	3.0	2.4
BBP-Basisprijzen	1.2	-16.0	-2.4	2.4	2.5
Indirecte Belastingen minus Subsidies	1.2	-16.0	-2.4	2.4	2.5
BBP-Marktprijzen	1.2	-16.0	-2.4	2.4	2.5

II Buitenlandse Handel (in goederen), 2023.3 t/m 2024.2

In tabel 2.1 zijn de handelscijfers opgenomen over de periode 2023 – 2024 op kwartaalbasis. Als we kijken naar de beschouwde periode merken wij op dat de grootste positieve handelsbalans in het 3^e kwartaal van 2023 (circa. USD 123 mln.) is en in eerste helft van 2024 er sprake is van een negatieve handelsbalans.

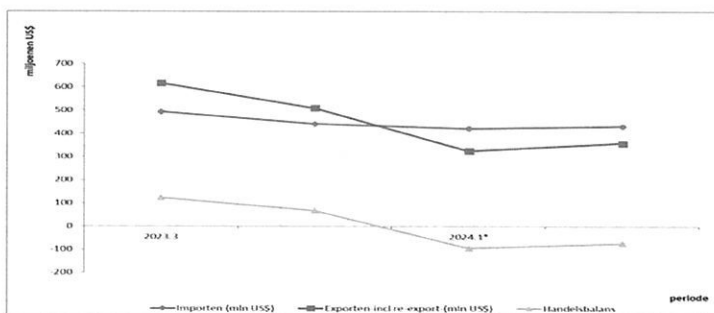
Tabel 2.1 Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname in USD op kwartaalbasis, 2023.3 – 2024.2

Jaar	Importen	Exporten ¹⁾	Handelsbalans
2023.3	492876717	616245638	123368920
2023.4#	441009514	509443839	68434325
2024.1*	420504779	325303040	-95201739
2024.2*	431089123	357544508	-73544615

* = voorlopige cijfers # gereviseerde cijfers

1): inclusief weder-exporten

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Grafiek 2: Importen, Exporten (¹inclusief weder-exporten) en handelsbalans 2023.3 t/m 2024.2

Tabel 2.2 Importen, Exporten en Handelsbalans (in USD) van Suriname naar Handelsblok 3^e en 4^e kwartaal 2023

Handelsblok	3e kwartaal 2023			4e kwartaal 2023		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	11232156	13075836	1843679	9431320	2685293	-6746027
CIRCARICOM	106642981	66874339	-39768642	85892005	49859181	-36032824
EU	104322492	18875233	-85447260	84106187	28952449	-55153738
MERCOSUR	16056387	18077984	2021597	18967134	23672662	4705528
NAFTA	100231885	45580729	-54651156	99462689	35381675	-64081013
UC	154390816	453761517	299370702	143150179	368892578	225742399
Totaal	492876717	616245638	123368920	441009514	509443839	68434325

Exporten zijn inclusief weder-exporten

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Tabel 2.3 Importen, Exporten en Handelsbalans (in USD) van Suriname naar Handelsblok 1^e en 2^e kwartaal 2024

Handelsblok	1e kwartaal 2024*			2e kwartaal 2024*		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	20915628	6464079	-14451549	10199691	4345445	-5854246
CIRCARICOM	80301553	37774929	-42526624	71571959	60684272	-10887687
EU	76661853	19593933	-57067921	98861465	8556615	-90304850
MERCOSUR	24739894	11501569	-13238325	24895234	19439112	-5456122
NAFTA	105226243	13981118	-91245125	105612322	15935840	-89676482
UC	112659607	235987411	123327804	119948453	248583224	128634772
Totaal	420504779	325303040	-95201739	431089123	357544508	-73544615

Exporten zijn inclusief weder-exporten #gereviseerde cijfers

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Tabel 2.4: De top-10 Export Landen van Suriname, kwartaalcijfers 2023.3 - 2024.2 (waarde in USD)

	2023.3	2023.4#	2024.1*	2024.2*
1	United Arab Emirates	United Arab Emirates	United Arab Emirates	United Arab Emirates
2	Switzerland	Switzerland	Switzerland	Guyana
3	United States of America	Canada	Guyana	United States of America
4	Guyana	France	China	Trinidad and Tobago
5	Trinidad and Tobago	Guyana	United States of America	Jamaica
6	France	Trinidad and Tobago	France	India
7	Jamaica	United States of America	Trinidad and Tobago	China
8	Singapore	China	Jamaica	French Guiana
9	China	Jamaica	India	Antigua
10	India	French Guiana	Luxembourg	Netherlands
(a) Top 10 Totaal	548603673	462764498	277923270	311106277
(b) Overall Totaal	616245638	509443839	325303040	357544508
(a) als procent van (b)	89,0	90,8	85,4	87,0

Exporten inclusief weder-exporten

*voortopige cijfers # gereviseerde cijfers

Tabel 2.5 De top-10 Import Landen van Suriname, kwartaalcijfers 2023.3 - 2024.2 (waarde in USD)

	2023.3	2023.4	2024.1*	2024.2*
1	United States of America	United States of America	United States of America	United States of America
2	Trinidad and Tobago	Netherlands	Netherlands	Netherlands
3	Netherlands	China	China	Trinidad and Tobago
4	Unknown	Antigua	Trinidad and Tobago	China
5	China	Trinidad and Tobago	Antigua	Japan
6	Antigua	Virgin Island	Indonesia	Brazil
7	United Kingdom	Japan	Brazil	Antigua
8	Virgin Island	Brazil	Japan	India
9	Japan	Dominican Republic	Guyana	Spain
10	Turkey	Colombia	Turkey	Germany
(a) Top 10 Totaal	375969948	347911195	309001280	321348443
(b) Overall Totaal	492876717	441009514	420504779	431089123
(a) als procent van (b)	76,3	78,9	73,5	74,5

*voorlopige cijfers

III De ontwikkeling van de prijzen

3.1 Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI)

Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI) geeft de ontwikkeling aan van de kleinhandelsprijzen van een vast pakket van goederen en diensten (basispakket) vanaf een bepaalde periode (de basisperiode). Suriname's CPI is bij benadering een zogenaamde Laspeyres index; hierbij wordt uitgegaan van een vast pakket en de gewichten uit de basisperiode. Het totale CPI cijfer is een samengesteld indexcijfer. Elk item (i.e. product of dienst) in het pakket wordt gewogen naar belangrijkheid (in de basisperiode) van de uitgaven aan dat specifieke item.

Het basispakket waarop de cijfers uit tabel 3.1 zijn gebaseerd, bestaat uit **316 items** en de prijzen worden gemeten bij circa **630 meetpunten**, die verspreid zijn over **7 districten**, ingedeeld in 5 domeinen namelijk: Paramaribo & Wanica (bij circa. 170 meetpunten); Nickerie, inclusief Wageningen, (bij circa 115 meetpunten); Coronie & Saramacca (bij circa 105 meetpunten); Commewijne (bij circa 120 meetpunten) en in Para (bij circa 120 meetpunten).

Tabel 3.1: Consumenten Prijs Indexcijfer & Inflatie, juli 2023 tot en met juli 2024:

Paramaribo & Wanica, Nickerie, Saramacca & Coronie, Commewijne en Para, (Basisperiode april-juni 2016=100)

Hoofdgroepen													Inflatie		
Periode	1	2	3	4	5	6	7	8	9/10	11	12	Totaal	I(t,t-1)	I(t,t-12)	Gem/Gem
Jul' 23	905.9	871.2	395.8	541.4	742.5	295.9	870.0	614.2	699.6	892.2	700.7	721.6	3.0	56.6	54.5
Aug	915.9	873.5	404.2	554.2	744.8	296.0	922.4	614.2	713.9	918.5	707.1	735.9	2.0	53.5	55.5
Sep	926.6	873.8	408.1	576.0	750.1	296.1	933.6	614.2	707.2	945.7	713.6	746.7	1.5	50.8	56.0
Okt	942.7	873.7	409.2	588.5	753.2	305.1	910.4	614.3	702.7	975.7	729.6	753.9	1.0	42.9	55.1
Nov	959.7	869.1	408.0	601.5	753.8	316.4	874.1	614.4	699.8	982.6	733.0	758.5	0.6	38.7	53.8
Dec	958.0	863.7	410.1	616.2	755.7	316.4	842.1	633.9	709.5	1011.9	738.0	759.3	0.1	32.6	51.6
Jan'24	942.1	888.9	410.2	628.8	757.1	321.5	885.2	656.7	713.3	1025.4	752.5	765.9	0.9	29.0	49.0
Feb	936.2	889.1	410.7	643.4	749.9	322.3	892.8	656.7	713.4	1039.7	759.5	768.8	0.4	25.4	46.0
Mrt	932.9	894.0	411.8	791.1	748.1	322.4	895.6	657.4	716.6	1044.7	765.7	802.7	4.4	26.8	43.1
Apr	937.8	892.0	411.9	803.4	749.4	324.5	904.5	657.4	715.4	1050.3	769.3	808.7	0.7	20.9	39.5
Mei	942.7	891.8	413.3	838.8	748.8	324.5	859.0	657.4	715.2	1056.4	769.4	812.8	0.5	18.6	35.8
Juni	944.9	902.8	414.1	853.3	746.6	324.5	838.5	657.4	714.1	1072.5	769.1	814.4	0.2	16.2	32.6
Juli*	952.3	899.6	416.4	839.4	745.8	354.3	834.1	657.4	714.2	1073.3	778.3	815.3	0.1	13.0	29.1

*Voorlopige cijfers

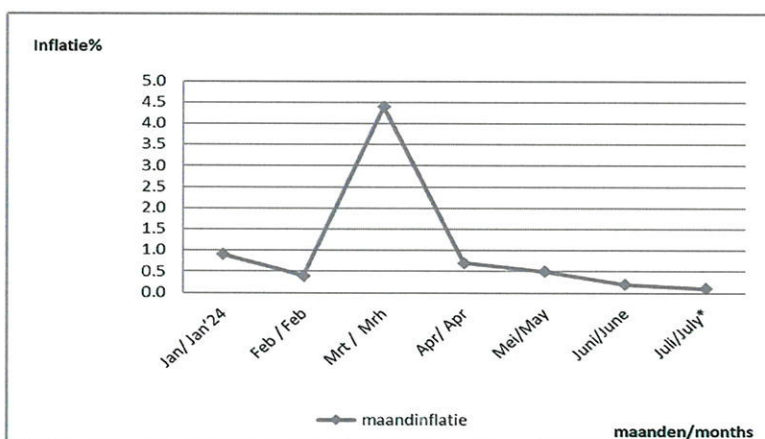
I(t, t-1) = Maandinflatie, Variatie tussen twee opeenvolgende maanden.

I(t, t-12) = Variatie tussen de maand in het lopende jaar en dezelfde maand van het jaar daarvoor.

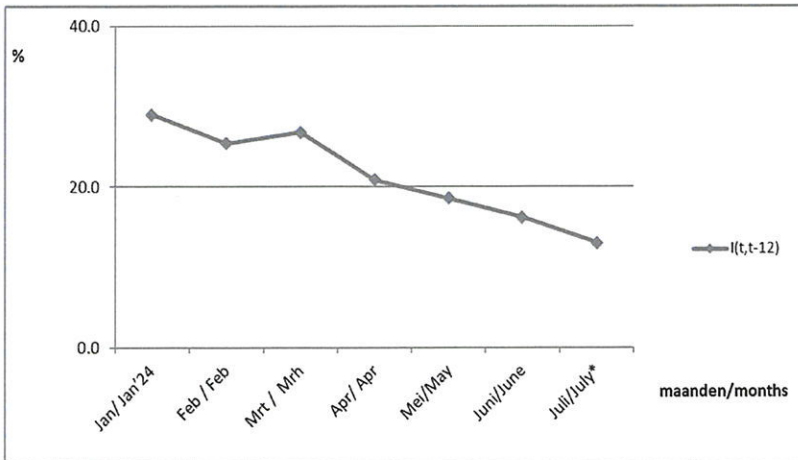
Gem/Gem, Gemiddelde van de laatste twaalf (12) maanden vergeleken met het gemiddelde van de voorgaande twaalf (12) maanden.

Legenda

	<u>Hoofdgroepen</u>	Gewichten (per 1000) april-juni 2016
1	Voeding en Niet Alcoholische Dranken	313
2	Alcoholische Dranken en Tabak	18
3	Kleding en Schoeisel	39
4	Huisvesting en Nutsvoorzieningen	229
5	Woninginrichting	52
6	Gezondheidszorg	47
7	Transport	123
8	Communicatie	43
9/10	Recreatie, Cultuur en Onderwijs	34
11	Buitenshuis Eten	8
12	Overige Goederen en Diensten	94
	Totaal/Total	1000

Grafiek 3a: Maandinflatie procent, januari - juli 2024

Grafiek 3b:12 maandinflatie procent, januari - juli 2024

Het 12 maandinflatiecijfer ligt in de referentieperiode (januari-juli 2024) tussen 13,0 procent en 29,0 procent.

3.2 Het Bouwprijsindexcijfer (BPI)

De Bouwprijsindex (BPI) is een maat voor de gemiddelde verandering in een vast pakket van goederen en diensten voor bouwwerkzaamheden betreffende: huizenbouw, utiliteitsbouw en civieltechnische werken. Er zitten 107 items – verdeeld over 16 hoofdgroepen – in Suriname's BPI pakket en prijsopnames worden verricht in Paramaribo en Wanica, bij circa 50 meetpunten.

Tabel 3.2.1 Bouwprijsindexcijfers en inflatie, jaarcijfers 2018 t/m 2023 en (2015=100)

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Totaal	Inflatie
2018	199.3	181.2	220.0	188.0	173.0	218.9	164.5	219.4	178.7	178.2	164.5	218.8	189.8	185.0	198.7	185.6	5.4
2019	221.8	184.5	246.9	192.1	180.0	221.8	188.9	220.6	194.4	182.1	180.4	234.6	190.3	194.8	202.5	198.1	6.7
2020	397.9	273.4	351.7	283.8	300.0	381.6	363.3	370.9	312.2	332.2	322.8	357.8	372.7	336.2	289.9	327.5	65.3
2021	684.6	455.1	556.2	554.7	660.2	602.9	547.9	617.7	520.1	559.5	415.3	628.2	628.3	553.2	499.4	534.1	63.1
2022	1088.4	643.7	840.6	811.1	1083.9	774.6	668.8	853.0	738.4	772.5	588.7	932.3	938.2	744.4	624.7	785.1	47.0
2023	1586.8	1015.4	1491.2	1077.2	1500.6	1183.4	901.3	1340.3	1074.3	1096.0	919.8	1321.2	1318.1	1114.8	968.5	1179.5	50.2

Noot: Voor Arbeid worden er geen prijsopnames gebruikt, maar wordt het aandeel constant gehouden.

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, afdeling Bedrijvenstatistiek

NR.	HOOFDGRROEP	GEWICHT / WEIGHT procent
1	STAAL EN BETON WERKEN	13.50
2	METSEL EN STORTINGSWERKEN	12.38
3	TEGEL WERKEN	2.34
4	LIJMBL. WERKEN	5.07
5	LOODGIETERSWERKEN	1.95
6	GLASWERKEN	0.42
7	HANGEN EN SLUIT WERKEN	0.61
8	SANITAIR	1.22
9	SCHILDERWERKEN	0.68
10	CONSERVERINGEN	0.38
11	BESTRATINGSWERKEN	13.35
12	WATERLEIDING INTALLATIE	0.17
13	AFVOERINGS WERKEN	0.38
14	ELECTRA	2.47
15	OVERIG	3.39
16	ARBEID	41.73
		100.00

Tabel 3.2.2 Kwartaal Bouwprijsindexcijfers en inflatie, 2023.1 t/m 2024.2 (2015=100)

Periode	Hoofdgroep															Totaal	Inflatie
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
2023.1	1523.3	952.5	1364.8	1012.2	1512.2	1098.1	848.6	1160.2	997.0	1090.7	882.1	1170.8	1191.4	962.5	836.7	1111.2	14.9
2023.2	1643.7	1030.1	1468.1	1110.8	1540.7	1210.9	904.9	1329.6	1063.7	1096.2	927.1	1382.6	1298.7	1142.7	950.1	1200.9	8.1
2023.3	1655.9	1041.9	1577.2	1120.0	1535.8	1213.5	947.5	1467.1	1111.6	1098.4	951.0	1427.4	1393.1	1213.7	1042.8	1229.8	2.4
2023.4	1524.3	1036.9	1554.6	1065.6	1413.5	1211.1	904.1	1404.4	1125.1	1098.6	919.0	1304.1	1389.3	1140.2	1044.4	1176.1	-4.4
2024.1	1492.0	1026.3	1482.0	1191.7	1302.6	1076.4	929.9	1339.3	1141.9	1069.9	932.3	1438.8	1364.9	1124.0	992.6	1168.3	-0.7
2024.2	1363.0	996.0	1453.7	1100.5	11941.4	1085.9	955.1	1205.9	1179.6	1035.4	825.8	1240.0	1360.4	1015.7	950.6	1048.8	-7.1

De gemiddelde prijzen in de bouw zijn in het tweede kwartaal 2024 t.o.v. eerste kwartaal 2024 met 7.1 procent gedaald. Als het tweede kwartaal van 2024 met het tweede kwartaal van 2023 wordt vergeleken zijn de prijzen gemiddeld met 9,7 procent gedaald.

3.3 De BBP-deflator 2016-2022

De **BBP-deflator** is een maatstaf voor de prijsveranderingen in de gehele economie. Het wordt berekend door het nominale BBP te delen door het reële BBP.

De jaarlijkse procentuele verandering in de BBP-deflator is een indicatie voor de jaarinflatie. Deze inflatie wordt ook wel: "Economy-wide inflation" genoemd. De Inflatie gemeten middels de BBP-deflator en de inflatie gemeten middels CPI zijn conceptueel dus niet aan elkaar gelijk. Een numerieke gelijkheid is wel mogelijk. De BBP-deflator geeft de prijsveranderingen weer in het BBP, terwijl de CPI inflatie wordt gemeten door voor een vast pakket (basispakket) van enkele honderden goederen en diensten maandelijks meer dan 6000 prijsopnames te verrichten. De CPI heeft uitsluitend betrekking op consumentengoederen. De BBP-deflator heeft betrekking op consumentengoederen, kapitaalgoederen, voorraden, etc.

Een belangrijk voordeel van de BBP deflator is dat de gehele economie wordt bestreken, maar daartegenover staat een belangrijk nadeel: het cijfer is voor Suriname vooralsnog alleen jaarlijks beschikbaar, terwijl het cijfer voor landen die kwartaal BBP schattingen produceren op kwartaalbasis beschikbaar is. Dat is nog altijd minder frequent dan een maandelijks CPI.

Los van de BBP-deflator voor de gehele economie kan er natuurlijk per sector (primair, secundair, tertiair, Overheid) een deflator worden uitgerekend en zelfs per bedrijfstak!

In deze beperken wij ons tot de totale BBP-deflator, welke we qua mutaties vergelijken met de CPI en BPI.

Tabel 3.3: BBP-deflator 2019-2023, deflator inflatie en CPI inflaties 2019-2023⁴¹

	2019	2020	2021	2022	2023
BBP-deflator	177	257	418	621	822
Deflator Inflatie	5.2	45.2	62.1	49.4	32.3
CPI inflatie-gem	4.4	34.9	59.1	52.4	51.6
CPI inflatie-dec	4.2	60.8	60.7	54.8	32.6
BPI inflatie	6.7	65.3	63.1	47.0	50.2

IV Geselecteerde Looninformatie

Hier wordt aandacht geschonken aan arbeidskosten (lonen, salarissen plus sociale lasten).

Onderstaand wordt aandacht geschonken aan de ontwikkelingen van de bruto arbeidskosten bij geselecteerde sectoren. De bruto arbeidskosten als kostenpost voor de werkgever(s) geven niet aan wat de werknemer over houdt in zijn loonzakje. Alles naar ISIC rev.4 met basis 2015.

⁴¹ Aangezien we mutaties vergelijken hoeft de CPI niet te worden omgerekend. Indien men niveaus wil vergelijken zal de CPI omgerekend moeten worden naar basisjaar 2015, het basisjaar voor de Nationale Rekeningen.

**Tabel 4.1a: Indices van Nominale Bruto Arbeidskosten bij grote bedrijven
voor geselecteerde ISIC hoofdgroepen per jaar, 2017 – 2023**

Jaar	B	C	D/E	F	G	H	I	J	K	R/S	O
2017	195	143	116	109	117	160	136	102	133	111	123
2018	211	176	138	130	147	164	140	106	155	120	147
2019*	214	206	114	145	152	179	147	117	183	126	204
2020*	270	208	139	130	163	182	185	108	199	130	221
2021*	546	277	168	141	212	217	299	126	260	172	251
2022*	765	398	175	155	342	230	364	177	367	249	373
2023*	1236	535	215	171	549	209	399	290	491	300	472

*= voorlopige cijfers

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

**Tabel 4.1b: Indices van Reële Arbeidskosten bij grote bedrijven
voor geselecteerde ISIC hoofdgroepen en Consumenten Prijs Indexcijfer per jaar, 2017 – 2023**

Jaar	CPI	B	C	D/E	F	G	H	I	J	K	R/S	O
2017	189.7	103	75	61	57	62	85	72	54	70	58	65
2018	203.4	104	87	68	64	72	81	69	52	76	59	72
2019*	211.8	101	97	54	69	72	85	69	55	86	60	96
2020*	285.8	95	73	48	45	57	64	65	38	70	46	77
2021*	454.6	120	61	37	31	47	48	66	28	57	38	55
2022*	693.0	110	57	25	22	49	33	53	26	53	36	54
2023*	1050.5	118	51	21	16	52	20	38	28	47	29	45

ISIC rev.4

B	Mijnbouw
C	Fabricage
D/E	Elektriciteit, Gas en Water
F	Constructiewerken
G	Groot- en kleinhandel, Reparatie van Motorvoertuigen, Motorfietsen
H	Transport en Opslag
I	Hotels en Restaurants
J	Informatie & Communicatie
K	Financiële Instellingen
R/S	Kunst, Entertainment, Recreatie en overige diensten
O	Overheid

V. Werkgelegenheid

In deze paragraaf wordt gekeken naar het aantal voltijdse werknemers bij "Grote Bedrijven" volgens geselecteerde International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC). 'Grote Bedrijven' zijn bedrijven met 10 en meer werknemers.

Tabel 5.1 Het gemiddelde aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC hoofdgroepen per jaar, 2017 – 2023 en de absolute mutatie over dezelfde periode

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2017	2018	2019*	2020*	2021*	2022*	2023*
Mijnbouw (B)	3918	4526	4292	4708	4793	4644	4574
Fabricage (C)	7293	7367	7494	7378	7259	7696	6706
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	2309	2240	2157	2108	2123	2124	2443
Constructiewerken (F)	4301	4461	4107	3465	3501	3541	3636
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	12575	12535	12365	11988	12690	14918	17483
Transport & Opslag (H)	2181	2258	2426	2377	2195	1619	1594
Hotels & Restaurants (I)	2925	3499	3417	3274	3147	3467	3173
Informatie en Communicatie (J)	2551	2488	2487	2171	2062	2117	2168
Financiële Instellingen (K)	3398	3587	3591	3652	3788	4036	4009
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	2020	2424	2279	2252	1976	2156	2277
Overheid (O)	52596	51899	53455	58641	60413	62460	62965
Totaal	96067	97284	98070	102016	103949	108777	11,027

Over de periode 2017-2023 is het aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven (i.e. bedrijven met 10+ werknemers) in de bedrijfstakken onder beschouwing met circa 15,57 procent (14,960 in absolute zin) toegenomen.

Tabel 5.2 De procentuele jaar op jaar mutaties van geselecteerde ISIC hoofdgroepen, 2017-2023

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Mijnbouw (B)	15.5	-5.2	9.7	1.8	-3.1	-1.5
Fabricage (C)	1.0	1.7	-1.5	-1.6	6.0	-12.9
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	-3.0	-3.7	-2.3	0.7	0.0	15.0
Constructiewerken (F)	3.7	-7.9	-15.6	1.0	1.1	2.7
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	-0.3	-1.4	-3.0	5.9	17.6	17.2
Transport & Opslag (H)	3.5	7.4	-2.0	-7.7	-26.2	-1.5
Hotels & Restaurants (I)	19.6	-2.3	-4.2	-3.9	10.2	-8.5
Informatie en Communicatie (J)	-2.5	0.0	-12.7	-5.0	2.7	2.4
Financiële Instellingen (K)	5.6	0.1	1.7	3.7	6.5	-0.7
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	20.0	-6.0	-1.2	-12.3	9.1	5.6
Overheid (O)	-1.3	3.0	9.7	3.0	3.4	0.8
Totaal	1.3	0.8	4.0	1.9	4.6	2.1

De grootste jaar op jaar procentuele toename in de beschouwde periode was 20.0procent voor "Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten" voor 2017-2018. Transport & Opslag kende de grootste jaar op jaar procentuele afname en wel 26.2procent in 2021-2022.

Bijlage C: Tabellen Overheidsfinanciën

Een vergelijkend overzicht per ministerie/directoraten van de geraamde Niet-Belastingontvangsten
(x 1mln SRD)

Ministerie/Directoraat	Nota van Wijzigingen 2024	Ontwerp Begroting 2025	Vershil
Justitie en Politie	49	62	13
Algemene Zaken	-	-	-
Binnenlandse Zaken	40	40	0
HRM	1	1	0
Regionale Ontwikkeling (ROS)	-	0	0
Agrarische Ontwikkeling Binnenland (ROS)	-	-	0
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers (ROS)	-	-	0
Duurzame Ontwikkeling Inheemsden (ROS)	-	-	0
Sportzaken	-	-	0
Defensie	1	0	-1
BuZa, Int. Business & Int. Samenw. (BIBIS)	249	272	23
Financien (F&P)	3.205	768	-2.437
Belastingen (F&P)	1.408	1.942	534
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	0	-	0
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	1	2	1
Landbouw, Veeteelt en Visserij	47	47	0
Algemeen Beheer (NH)	-	-	0
Mijnbouw (NH)	3.842	4.684	842
Water (NH)	0	0	0
Energie (NH)	4.613	3.939	-674
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	7	8	1
Sociale Zaken en Volksontwikkeling	-	-	0
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	1	1	0
Algemeen Vormend Onderwijs (Onderwijs)	-	-	0
Beroepsonderwijs (Onderwijs)	-	-	-
Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (Onderwijs)	-	-	-
Cultuur (Onderwijs)	-	-	-
Volksgezondheid	1	4	2
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OW)	11	13	2
Civiel Technische Werken (OW)	1	1	0
Openbaar Groen (OW)	1	2	0
Onderzoek en Dienstverlening (OW)	11	12	1
Algemeen en Administratieve zaken (TCT)	-	-	-
Toerisme (TCT)	-	-	-
Transport (TCT)	457	347	-109
Communicatie (TCT)	-	-	-
Algemeen Beheer (GBB)	-	-	-
Grondbeleid en bosbeheer (GBB)	2.291	1.187	-1.104
Ruimtelijke ordening (ROM)	-	-	-
Milieu (ROM)	-	-	-
Algemeen Beheer en Financiële Zaken (ROM)	-	-	-
Kabinet President	-	-	-
Kabinet Vice President	-	-	-
De Nationale Assemblée	0	0	0
Hof van Justitie	1	0	-1
Openbaar Ministerie	29	28	-1
Rekenkamer	-	-	-
Totale niet-belasting ontvangsten	16.267	13.358	-2.909

BUREAU VOOR DE STAATSSCHULD

Staatsschuldenplan 2025

25 september 2024

Inhoudsopgave

	Pg.
1. Voorwoord	2
2. Samenvatting Schuldstrategie en leenplan 2025	3
3. Stand van de schuld per ultimo juli 2024	6
3.1. Stand Staatsschuld juli 2024	6
3.2. Nieuwe aangegane leningen in juni 2023-september 2024	9
3.3. Herkapitalisatie van de Centrale Bank van Suriname	10
3.4. Kosten risicoanalyse op de schuldportefeuille 2022- 2023	11
3.5. Credit rating van Suriname	11
4. Evaluatie schuldenplan 2024	13
4.1. Stand van zaken Herstructurering traject	13
4.2. Evaluatie Leenplan 2024	17
5. Middellange termijn schuldstrategie 2024-2028	22
5.1. Uitgangspunt: kosten en risico indicatoren Staatsschuldportefeuille 2023	22
5.2. Macro- economische verwachtingen en marktontwikkelingen 2024-2028	23
5.3. Financieringsbronnen van de Staat op middellang termijn	24
5.4. Ontwikkeling lokale geld en kapitaalmarkt	26
5.5. Resultaat Medium Term Debt Management Strategie 2024-2028	26
6. Leenplan 2025	28

1. Voorwoord

Het opstellen van een schuldenplan is een wettelijke vereiste van de minister van Financiën & Planning. In de Wet van 16 maart 2023, houdende nadere wijziging van de Wet op de Staatsschuld (S.B. 2002 no. 27, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2020 no. 185) en wel in de artikelen 15a en 15b zijn de vereisten van het schuldenplan weergegeven.

In het schuldenplan moeten de volgende zaken verwerkt zijn:

- Een middellange termijn schuldstrategie gebaseerd op:
 - Kosten en risicoanalyse van de huidige bruto staatsschuld
 - Toekomstige leenvoorwaarden van de Staat
 - De vastgestelde fiscale strategie en macro-economisch raamwerk door de minister van Financiën & Planning
 - Marktcondities en andere relevante factoren
- Binnen de middellange termijn schuldstrategie, moet het leenplan voor het begrotingsjaar 2025 worden weergegeven, gebaseerd op de cash prognose van de Staat, voorgenomen leningen en andere schuldarrangementen voor het begrotingsjaar.

De strategie voor schuldbeheer wordt naar de Centrale Bank van Suriname (CBvS) verzonden voor advies alvorens de minister van Financiën & Planning het goedkeurt. Na goedkeuring van de strategie, zal een samenvatting van het document worden gepubliceerd op de website van het Bureau voor de Staatsschuld en het Ministerie van Financiën & Planning.

In artikel 3 lid 6 van de laatste aanpassing van de wet, is tevens aangegeven dat bij wet vastgestelde overschrijding van het obligoplafond, de Regering de schuldstrategie van het Bureau moet presenteren, waarin is aangegeven hoe de schuldpositie van de Staat binnen een periode van drie jaar duurzaam zal worden gemaakt.

In artikel 28 lid 2 van de wet komt ook tot uiting dat de minister van Financiën & Planning in een periode van 13 (dertien) jaren na inwerkingtreding van de laatste aanpassing van de wet, een totaal obligoplafond van 60 (zestig) procent moet realiseren.

Het Bureau voor de Staatsschuld heeft met het Medium Term Debt Management Strategy raamwerk, de middellange termijn schuldstrategie 2024-2028 uitgezet en het Leenplan voor 2025 geformuleerd.

Het schuldenplan is door de Centrale Bank van Suriname becommentarieerd en vervolgens door de minister van Financiën & Planning goedgekeurd.

Paramaribo, 25 september 2024

Mw. drs. M. Dwarkasing
Administraterur Generaal Bureau voor de Staatsschuld

2. Samenvatting Schuldstrategie en leenplan 2025

Per ultimo juli 2024 bedroeg de totale Staatsschuld SRD 98,7 miljard, wat neerkomt op USD 3,4 miljard. Hiervan is ca. USD 218 miljoen achterstallig.

De schuld-bbp ratio gebaseerd op het 2023 bbp-cijfer van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) is 78 procent, terwijl de schuld-bbp ratio gebaseerd op het geschatte bbp-cijfer voor 2024 van het IMF ca. 59 procent bedraagt.

De schuld-bbp ratio is significant afgenomen sedert 2020, voornamelijk vanwege de stijgende bbp in deze periode, maar vooral in 2024 ook vanwege een afnemende schuld.

Met het Medium Term Debt Management Strategy (MTDS) Raamwerk is de middellange termijn schuldstrategie door het Bureau wordt uitgezet. Volgens de aangepaste Wet op de Staatsschuld (S.B. 2002 no. 27, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2020 no. 185) d.d. 16 maart 2023, moet de strategie voor schuldbeheer naar de Centrale Bank van Suriname (CBvS) worden verzonden voor advies, alvorens de minister van Financiën & Planning het goedkeurt.

Herstructureringstraject

Het herstructureringsproces wordt gecontinueerd om uit de schulden crisis te komen. Herschikking van schulden zijn een belangrijk onderdeel van het IMF-Extended Fund Facility (EFF) programma, dat loopt tot eind maart 2025.

De stand van zaken met betrekking tot het herstructureringsproces met de buitenlandse crediteuren ziet er als volgt uit:

- Met de grootste crediteuren, de euroobligatiehouders is de herschikking in december 2023 afgewikkeld. Totale interestbetalingen ter waarde van USD 22,3 miljoen hebben reeds in 2024 plaatsgevonden.
- Bilaterale onderhandelingen met de Paris Club crediteuren (Frankrijk, Nederland, Israël, Italië en Zweden) fase I en India zijn afgerond. Paraplu overeenkomst fase II met de Paris Club wordt in 2024 afgerond.
- Met China, onze grootste bilaterale crediteur is al een Agreement in Principle bereikt (AIP). In afwachting van de Chinese autoriteiten moet de afwikkeling door ondertekening van de documenten, nog plaatsvinden.
- Met de commerciële crediteur ABN-AMRO is de herschikking reeds afgewikkeld.
- Er moet nog overeenstemming bereikt worden met een drietal commerciële crediteuren te weten Israël Discount Bank, Credit Suisse en de Industrial and Commercial Bank of China.

De stand van zaken met betrekking tot het herstructureringsproces met binnenlandse crediteuren ziet er als volgt uit:

- De achterstanden op kredieten bij banken en op schatkistpapier zijn reeds ingelopen en dit jaar herschikt of herbelegd waar nodig. Alleen met het Pensioenfonds Suriname zijn achterstanden op schatkistpapier nog niet ingelopen vanwege een onderzoek van CLAD dat thans gaande is.
- Er is een overeenkomst getekend met de CBvS met betrekking tot de herkapitalisatie van de moederbank. Deze overeenkomst zal in 2025 de staatsschuld doen stijgen met SRD 8,4 miljard in de vorm van de uitgifte van een 35-tal staatsobligaties.

Middellange termijn schuldstrategie 2024-2028

De kosten- en risico-indicatoren van de schuldportefeuille van de Staat per ultimo 2023 geven het volgende aan:

- De gemiddelde kosten op de SRD-schulden zijn hoger dan op vreemde valuta schulden. De gemiddelde rentevoet op SRD-schulden is ca. 9 procent en op vreemde valuta schulden ca. 5 procent. Op de totale schuldportefeuille is de gemiddelde rentevoet 5,6 procent.
- Een groot risico op de schuldportefeuille is het wisselkoersrisico, omdat ca. 81 procent van de schulden in vreemde valuta zijn aangegaan.
- Bij de SRD-schulden zal ca. 17 procent binnen 1 jaar afgelost moeten worden, waarbij er sprake van een herfinancieringsrisico kan zijn. Herfinancieringsrisico komt tot uiting als schulden geherstructureerd of herbelegd moeten worden tegen een hogere rentevoet, wanneer de liquide middelen van de overheid niet toereikend zijn om af te lossen.
- De gemiddelde resterende looptijd op de schuldportefeuille bedraagt ca. 7,6 jaar.
- Een ander renterisico op de schuldportefeuille zijn op de schulden met een variabele rentevoet. Het aandeel van deze schulden is ca. 27 procent.

Op middellange termijn 2024-2028 zien de macro-economische vooruitzichten volgens het IMF en het Ministerie van Financiën & Planning, waarbij de offshore olie ontwikkelingen buiten beschouwing zijn gelaten, nog steeds goed uit.

De economie groeit met ca. 3 procent per jaar in deze periode, terwijl er sprake is van een overschot op de primaire rekening van de overheid. Er wordt door de overheid in principe gespaard om schulden af te lossen. Bij het saldo op de primaire rekening worden de rentelasten buiten beschouwing gelaten.

Bij optelling van de rentelasten bij het primair saldo, spreekt men van het financieringssaldo, wat aangeeft met hoeveel de schuld minimaal zal toenemen, als er geleend wordt om alleen de tekorten van de overheid te dekken.

Het geschatte primair overschot in 2024 is gesteld op 2,7 procent van het bbp en in 2025-2028 op 3,5 procent, terwijl voor het financieringstekort in procenten van het bbp minder dan 0,9 voor deze periode is geprojecteerd.

De verwachting is dat internationale wisselkoersen en rentevoeten wel volatiel zullen zijn in de eerste jaren van deze periode, gedreven door de renteverlagingen van de Fed, maar deze ontwikkelingen zullen de schuld-bbp ratio niet noemenswaardig doen stijgen in de komende periode. Deze ratio zal aan het eind van 2028 beneden de 60 procent komen te liggen.

Wel wordt geconstateerd, dat de tekorten voornamelijk middels buitenlandse leningen gedekt kunnen worden, vanwege de toegang tot bronnen van multilaterale financiële instellingen en bilaterale bronnen. In 2026 is het voornemen om wederom een aanvang te maken met de uitgifte van schatkistpapier voor het dekken van vooral lopende uitgaven van de overheid. Ontwikkeling van de binnenlandse kapitaalmarkt en het terugwinnen van het vertrouwen in de Staat als debiteur zijn van belang voor een succesvolle overgang naar de uitgifte van nieuwe schatkistpapier. In 2025 zal een diagnostische studie hierover met behulp van één der Bretton Woods instituten plaatsvinden.

Omdat op middellange termijn financieringstekorten voornamelijk middels buitenlandse leningen gedekt zullen worden, zal het volgende gebeuren aan het eind van 2028:

- Het wisselkoersrisico zal toenemen vanwege een toename van het aandeel van de vreemde valuta leningen in de schuldportefeuille van 80,8 procent naar ca. 83 procent.
- Het variabele renterisico zal ook toenemen met een aandeel van 27 procent tot ongeveer 41 procent.
- De gemiddelde resterende looptijd zal afnemen, omdat na 2028 meerdere huidige (grote) schulden, op korte termijn, afgewikkeld dienen te worden.
- De gemiddelde kosten op de schuldportefeuille in de vorm van de rentevoet zal stijgen tot rond 6 procent, omdat de rentevoet op schatkistpapieren uitgedrukt in de nationale munt zal stijgen.

Leenplan 2025

De ontwerpbegroting over 2025 die gepresenteerd wordt aan De Nationale Assemblée vertoont de volgende saldi op de diverse balansen:

- Een begrotingstekort van SRD 3,2 miljard; -1,7 procent van het bbp.
- Een primair overschot van SRD 6,5 miljard; 3,5 procent van het bbp.
- Een financieringsoverschot van SRD 1,9 miljard; 1,0 procent van het bbp.

Ondanks er sprake is van een financieringsoverschot in 2025 zal er toch geleend worden via trekkingen op lopende project- en programmaleningen, de laatste tranche van de nog te ontvangen begrotingssteun uit het IMF-EFF-programma en trekkingen op nieuwe leningen voor toekomstige projecten die nu in de voorbereiding zijn.

De schuldenlast op de begroting komt neer op SRD 13,5 miljard (ca. USD 450 miljoen) en is ca. 33 procent van het totaalbedrag aan begrote overheidsuitgaven voor 2025.

Hiervan is 67 procent bestemd voor aflossingen en 33 procent voor rentebetalingen.

3. Stand van de schuld per ultimo juli 2024

Door de aanpassing van de Wet op de Staatsschuld op 16 maart 2023 is de stand van de totale Staatsschuld nu gelijkgesteld aan de stand van de effectieve schuld, zoals het internationaal wordt vastgesteld.

De wettelijke schulddefinitie van bruto staatsschuld is als volgt verwoord in de Wet op de Staatsschuld: *“het totaal van uitstaande rechtsgeldig tot stand gekomen schuldverplichtingen ten laste van de Staat, daaronder begrepen de uitstaande lopende schuld alsmede achterstallige renten en kosten, zowel van die welke een delgingsverplichting van de Staat inhouden, als van die welke een afgeroepen waarborgverplichting van de Staat inhouden (artikel 1 lid i)”*.

In het verleden verschilde de hoogte van de schuld uitgedrukt in SRD met die gebaseerd op internationale standaarden (effectieve schuld). Dit kwam door artikel 3 lid 3:

“Van geldsbedragen luidende in vreemde muntaanduiding wordt de equivalente waarde in Surinaamse munt becijferd tegen de wisselkoersen volgens de notering van de Centrale Bank van Suriname op de laatste bankdag van het kalenderjaar waarop het nominaal bruto binnenlands product betrekking heeft”.

Door aanpassing van artikel 3 lid 3, is thans bepaald dat de te hanteren wisselkoers bij het becijferen van vreemde valuta schulden in de Surinaamse munt, de wisselkoers op de rapportagedatum van de schuld gebruikt moet worden en niet op de jaareinde wisselkoers waarop het meest recente bbp-cijfer van het ABS-betrekking heeft.

Hierdoor is de hoogte van de schuld in lijn gebracht met internationale standaarden door de wisselkoers en is de hoogte van de wettelijke schuld gelijk aan de effectieve schuld.

Het wettelijke schuldobligoplafond is nog steeds 60 procent van het bbp voor de totale schuld, onderverdeeld naar 35 procent voor de buitenlandse schuld en 25 procent voor de binnenlandse schuld. Het plafond is sinds 2016 overschreden, waarbij de wet meerdere malen is aangepast om deze overschrijding te accommoderen.

In aanpassing van de Wet in 2023 moet deze ratio in 13 jaar teruggebracht worden op het oorspronkelijk niveau van 60 procent.

In de binnenlandse staatsschuld cijfers over juni 2023, zijn de zogenaamde “suppliers debt” meegenomen. Deze schuldcomponent achterstallige betalingen op geleverde goederen en diensten aan de overheid, waarbij de reçu's reeds zijn opgemaakt, maar nog niet zijn betaald. Deze schuldcomponent is vanaf 2023 meegenomen als onderdeel van de binnenlandse staatsschuld en terugwerkend vanaf ultimo december 2021. Deze schuldstanden worden vervolgens op maandbasis bijgewerkt. Hierdoor is de historische reeks van de binnenlandse schuld aangepast.

3.1 Stand staatsschuld juli 2024

Per eind juli 2024 bedroeg de schuld SRD 98,7 miljard (USD 3,4 miljard), wat een afname van ongeveer 20 procent betekent ten opzichte van december 2023. Tabel 3.1 laat een duidelijke daling zien in de staatsschuld, uitgedrukt in SRD.

Deze daling is te danken aan verschillende factoren:

- Tot en met juli 2024 vertoonden de totale trekkingen (USD 103,6 miljoen) minus totale aflossingen (USD 147,6 miljoen) een vermindering van USD 44,0 miljoen op de schuld.
- De appreciatie van de Surinaamse munt ten opzichte van de USD met ca. 22 procent in juli 2024 ten opzichte van december 2023. Aangezien thanks ongeveer 86 procent van de totale schuld in vreemde valuta is, heeft dit bijgedragen aan de significante daling van de schuld.
- Een afname van de achterstanden op interestbetalingen met circa 87 procent t.o.v. 2023 waarbij het grootste deel betrekking had op de buitenlandse schulden.

De wettelijke schuld-bbp ratio per juli 2024 kwam neer op ca. 78 procent. De ratio is gebaseerd op het nieuw uitgegeven bbp-cijfer van 2023, dat door het ABS op 16 september 2024 werd vastgesteld op SRD 127,1 miljard. De daling van de wettelijke schuld-bbp ratio met 4 procentpunten ten opzichte van eind 2023 is te danken aan de afname van de staatsschuld.

Tabel 3.1. Centrale Wettelijke overheidsschuld & schuld-bbp ratio's op kasbasis

Nationale schuld definitie	2023-juni	2023-dec.	2024-juni	2024-juli
Buitenlandse schuld in miljard SRD	93,8	96,9	81,9	77,1
Binnenlandse schuld in miljard SRD	27,0	25,9	22,1	21,6
Totale schuld in miljard SRD	120,9	122,8	104,0	98,7
Buitenlandse schuld-bbp ratio	74%	76%	64%	61%
Binnenlandse schuld-bbp ratio	21%	20%	17%	17%
Totale wettelijke schuld-bbp ratio	95%	97%	82%	78%
Totale schuld (miljard USD)	3,2	3,3	3,4	3,4
Totale schuld (miljard SRD)	120,9	122,8	104,0	98,7
Totale schuld-bbp ratio o.b.v. geschatte bbp over 2024	95%	97%	62%	59%
Memorandum items				
Wisselkoers SRD/USD (e.o.p)	37,6	37,2	31,0	29,0
BBP 2023 in miljard SRD-ABS data	127,066	127,066	127,066	127,066
BBP 2024 in miljard SRD IMF-schatting			167,930	167,930

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, CBvS, ABS, IMF e.o.p.= end of period bbp in lopende marktprijzen

De druk die de staatsschuld eind juli 2024 uitoefent op de totale productie (inkomen) van de economie komt neer op een verhouding van ongeveer 59 procent. Deze ratio is gebaseerd op de geschatte bbp-cijfers voor 2024 van ca. SRD 167,9 miljard van het IMF. Er is sprake van een afname van ca. 38 procentpunten ten opzichte van eind 2023 vanwege een sterk stijgende geschatte bbp-cijfer in 2024.

Van de totale wettelijke schuld-bbp ratio van 77,7 procent voor juli 2024, had ca. 5,0 procent betrekking op achterstanden op zowel binnenlandse als buitenlandse schulden (tabel 3.3). De opgebouwde betalingsachterstanden per juli 2024 bedroegen totaal USD 217,5 miljoen, waarvan het grootste deel betrekking had op de buitenlandse schuld, vanwege het nog niet

finaliseren van het herstructureringsproces met resterende buitenlandse schuldeisers.

Tabel 3.2: Status en categorisering Staatsschuld incl. achterstanden per ultimo juli 2024

BINNENLAND: commercieel				BUITENLAND: commercieel			
schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)	schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)
Schatkistpapier (SRD)	15,4	0,4%	0,3%	Eurobond	673,4	15,3%	11,6%
Commercieel (SRD)	2,8	0,1%	-	Overig commerciële schulden	163,9	3,7%	2,8%
Schatkistpapier (VV)	27,6	0,6%	0,5%				
Commercieel (VV)	176,6	4,0%	3,0%				
Supplier arrears	214,0	4,9%	3,7%				
Sub-Totaal	436,2	9,9%	7,5%	Sub-Totaal	837,3	19,1%	14,4%
BINNENLAND: niet-commercieel				BUITENLAND: niet-commercieel			
schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)	schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)
Centrale bank schuld	308,3	7,0%	5,3%	Bilateraal Consessional	386,4	8,8%	6,7%
				Bilateraal non-Consessional	158,2	3,6%	2,7%
				Multilateraal	1.281,9	29,2%	22,1%
Sub-Totaal	308,3	7,0%	5,3%	Sub-Totaal	1.826,6	41,6%	31,5%
BINNENLAND TOTAAL	744,5	17,0%	12,8%	BUITENLAND TOTAAL	2.663,9	60,7%	45,9%
wettelijke obligatieplafond		25,0%		wettelijke obligatieplafond		35,0%	
					USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (*IMF data)
				Totale staatsschuld	3.408,4	77,7%	58,8%
				bbp mp 2023-ABS data	4.388,9		
				bbp mp 2024 -*IMF data	5.800,3		

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Concessionele schulden zijn schulden met een langere looptijd en een lagere rentevoet. Volgens het IMF wordt een lening als concessioneel beschouwd als de "grant element (GE)" van de lening gelijk is aan groter en gelijk aan 35 procent. De "grant element" op een lening wordt gedefinieerd als het verschil tussen de nominale waarde van de lening en de som van de gediscoteerde toekomstige aflossingen (contante waarde), uitgedrukt als een percentage van de nominale waarde van de lening. Hoe langer de looptijd en lager de rentevoet, hoe hoger het percentage van de grant element zal zijn. De concessionele bilaterale schulden zijn veelal leningen van Exim Bank China.

Tabel 3.3: Achterstanden op Staatsschuld componenten per ultimo juli 2024

BINNENLAND: commercieel				BUITENLAND: commercieel			
schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)	schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)
Schatkistpapier (SRD)	12,1	0,3%	0,2%	Eurobond	-	-	-
Commercieel (SRD)	-	-	-	Overig commercieel	52,5	1,2%	0,9%
Schatkistpapier (VV)	-	-	-				
Commercieel (VV)	6,0	0,1%	0,1%				
Supplier arrears	-	-	-				
Sub-Totaal	18,2	0,4%	0,3%	Sub-Totaal	52,5	1,2%	0,9%
BINNENLAND: niet-commercieel				BUITENLAND: niet-commercieel			
schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)	schuldonderdelen	USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (IMF data*)
Centrale bank	-	-	-	Bilateraal Consessional	94,9	2,2%	1,6%
				Bilateraal non-Consessional	51,9	1,2%	0,9%
				Multilateraal	-	-	-
Sub-Totaal	0,0	-	-	Sub-Totaal	146,8	3,3%	2,5%
BINNENLAND TOTAAL	18,2	0,4%	0,3%	BUITENLAND TOTAAL	199,3	4,5%	3,4%
					USD mln.	% bbp (ABS data)	% bbp (*IMF data)
				Totale achterstanden	217,5	5,0%	3,8%
				bbp mp 2023-ABS data	4.388,9		
				bbp mp 2024 -*IMF data	5.800,3		

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

3.2. Nieuwe aangegane leningen in juni 2023-september 2024

In de periode juni 2023 tot en met september 2024 zijn er totaal 13 nieuwe leningsovereenkomsten gesloten ter waarde van totaal ca. USD 709 miljoen. Hiervan waren 11 leningen buitenlandse schulden ter waarde van ca. USD 385 miljoen en 2 leningen binnenlandse schulden ter waarde van SRD 9,4 miljard.

Tabel 3.4. Nieuwe Buitenlandse leningen aangegaan in juni 2023- september 2024

Crediteur	Datum ovk.	Bedrag	Doel	Interest	Looptijd
IMF – Promissory note	28/09/2023	SDR 25,6 miljoen	Stimuleren van de economie: begrotingssteun	SDR-interest + marge	10 jaren 4,5 jaren grace
IADB – Programme of Support for the Population Census and the National Statistical System in Suriname	12/12/2023	USD 20 miljoen	Ter ondersteuning van de volkstelling en het statistische systeem	SOFR based interest rate	25 jaren 5,5 jaren grace
IADB – Support to Public Management and Transparency Policies in Suriname	12/12/2023	USD 150 miljoen	Ter ondersteuning van het overheidsbeheer en transparantie van beleid	SOFR based interest rate	20 jaren 5,5 jaren grace
IMF – Promissory note	19/12/2023	SDR 25,6 miljoen	Stimuleren van de economie: begrotingssteun	SDR -interest rate + marge	10 jaren 4,5 jaren grace
IADB – Financing Program for Productive and Sustainable Development in Suriname	23/02/2024	USD 8 miljoen	Sustainable development in Suriname	SOFR based	25 jaren, 5,5 jaren grace
IADB - Financing Program for Productive and Sustainable Development in Suriname	23/02/2024	USD 2 miljoen	Sustainable development in Suriname	SOFR based	20 jaren, 5,5jaar grace
IMF – Promissory Note	27/03/2024	SDR 19,1 miljoen	Stimuleren van de economie: begrotingssteun	SDR - interest rate + marge	10 jaren, 4,5 jaren grace
Caricom Development Fund	18/04/2024	USD 10,1 miljoen	Ontwikkeling van zonne energie microgrids in het Cajana - en het Galibi Cluster.	3 procent	12 jaren 2 jaren grace
IADB – Paramaribo Urban Rehabilitation Program II	17/06/2024	USD 30 miljoen	Rehabilitatie en conservatie van de Paramaribo Heritage	SOFR based interest rate	25 jaren 5,5 jaren grace
IMF – Promissory Note	21/06/2024	SDR 19,1 miljoen	Stimuleren van de economie- en begrotingssteun	SDR -interest rate + marge	10 jaren 4,5 jaren grace
ISDB	26/08/2024	USD 47,7 miljoen	Uitbreiding van het energietransmissie- en distributie-systemen project	SOFR Based interest rate	20 jaren 4 jaren grace

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

De aangegane buitenlandse leningen hebben veelal een variabele rentevoet te weten de SOFR-rentevoet voor de IADB-leningen en de IsDB-lening en SDR-rentevoeten voor de

IMF-leningen. De Caricom Development Fund lening heeft een vaste rente van 3 procent. De looptijden van de leningen liggen tussen de 10-25 jaar.

De buitenlandse leningen zijn bestemd voor het stimuleren van de economie (begrotingssteun), het verbeteren van overheidsbeheer en transparantie, het ondersteunen van statistische systemen, en het bevorderen van duurzame ontwikkeling en hernieuwbare energieprojecten.

Tabel 3.5. Nieuwe Binnenlandse leningen aangegaan in juni 2023-september 2024

Crediteur	Datum ovk	Bedrag	Doel	Interest	Looptijd
Trustbank Amanah	01/12/2023	SRD 39,4 miljoen	Opkoop pand Hotel Babylon	20 procent	6 maanden, 1 maand grace
Centrale Bank van Suriname	26/08/2024	SRD 9,4 miljard: SRD 1 miljard moet worden afgedragen in 2024, terwijl SRD 8,4 miljard middels uitgifte van 35 staats-obligaties per 1 januari 2025 zal geschieden.	Financiële autonomie van de CBvS beschermen	9 procent op staats-obligaties	6,7,8,9 en 10 jaar met een bullet payment aan het einde van de looptijd

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Een nieuwe binnenlandse leningen zijn bestemd voor de koop van Hotel Babylon als nieuwe ruimte voor het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Jeugdzaken en voor de herkapitalisatie van de Centrale Bank van Suriname. De lening van Trustbank Amanah was een kortetermijnschuld welke in juli 2024 is afgewikkeld.

In augustus 2024 is een leenovereenkomst gesloten met betrekking tot de herkapitalisatie van de CBvS.

3.3. Herkapitalisatie van de Centrale Bank van Suriname

Vanwege de vele verliezen die de moederbank sinds 2020 heeft geleden, moet zij geherkapitaliseerd worden. In overeenstemming met internationale best practices die heden ten dage gelden voor centrale banken, dient een centrale bank over voldoende kapitaal en reserves te beschikken. De autonomie van een centrale bank komt in gevaar indien deze niet voortdurend over voldoende financiële middelen beschikt.

Conform artikel 5 lid 4 van de Centrale Bankwet 2022 is bepaald dat de gezamenlijke omvang van het kapitaal en het reservefonds van de CBvS niet minder dan zes procent van de financiële activa mag bedragen. Om hieraan te kunnen voldoen is in deze wet opgenomen dat de Staat en de Bank een plan ter herkapitalisatie van de Bank overeenkomen.

Op 26 augustus 2024 is er een overeenkomst voor de herkapitalisatie van de Centrale Bank van Suriname getekend tussen de staat Suriname en de CBvS voor het wegwerken van de verliezen die geleden zijn in de jaren 2020 en 2021.

Het bedrag van de herkapitalisatie is SRD 9.381.877.981,- waarvan SRD 1 miljard door de staat in contanten in 2024 moet uitkeren, ten behoeve van het kapitaal van de Bank conform artikel 4 leden 1 en 3 van de bankwet.

Het restant bedrag van SRD 8.381.877.981,- zal door een uitgifte van 35 staatsobligaties per 1 januari 2025 worden gefinancierd. Deze middelen zijn bestemd voor het kapitaal en reservefondsen van de Bank.

De staatsobligaties zijn gegroepeerd in 7 obligaties, waarbij elke groep een looptijd heeft van zes, zeven, acht, negen en tien jaar en waarvan de nominale waarde per obligatie SRD 239.482.228,- bedraagt. De rentevoet voor de obligaties is 9 procent per jaar en zal halfjaarlijks worden uitgekeerd.

3.4. Kosten risicoanalyse op de schuldportefeuille 2022- 2023

De kosten- en risico-indicatoren van de schuldportefeuille per september 2024 zijn gebaseerd op de schuldenlastprojecties van alle lopende schulden, afgeronde herstructureringsvoorstellen en fase 2 voorstellen met de crediteuren van de Club van Parijs,

Ten aanzien van de schulden aan China Eximbank, de Industrial and Commercial Bank of China (ICBC), Israel Discount Bank en Credit Suisse (UBS) zijn de projecties gebaseerd op nog te finaliseren herstructureringsvoorstellen.

Alle binnenlandse geherstructureerde schulden zijn eveneens meegenomen, de overeenkomst met betrekking tot de herkapitalisatie van de Centrale Bank van Suriname.

Veranderingen in de schuldenlastprojecties zullen invloed hebben op de kosten- en risico-indicatoren per ultimo december 2023.

Tabel 3.6. Kosten- & Risico-indicatoren schuldportefeuille per ultimo 2022-2023

Risico-Indicatoren op de schuldportefeuille			
		2022	2023
Nominale totale schuld als percentage van het bbp		113,6	96,6
Kosten indicator	Gemiddelde gewogen rentevoet (percentage)	6,4	5,1
Herfinancieringsrisico Rentevotrisko	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van het totaal)	7,8	5,2
	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van bbp)	9,2	3,8
	ATM vreemde valuta Portefeuille (jaren)	6,7	6,9
	ATM SRD Portefeuille (jaren)	12,7	9,5
	ATM totale Portefeuille (jaren)	7,3	7,5
Rentevotrisko Vreemde valutarisiko	ATR (jaren)	5,3	6,1
	Schuld "refixing" in 1 jaar (percent of totaal)	39,5	34,2
	Schulden met een vaste rentevoet inclusief schatkistpapier (procenten van totale schuld)	66,3	73,0
	Schatkistpapier (procenten van totale schuld)	0,7	3,9
FX – Buitenlandse Valutarisiko	Vreemde valuta schuld (procenten van totale schuld)	88,2	80,8
	Vlottende vreemde valuta schuld (percentage van reserve)	14,5	10,4

Bron: Bureau voor de Staatsschuld MTDS-raamwerk van september 2024

ATM = Average Term to Maturity

ATR = Average Term to Refixing

De kosten- en risico-indicatoren per ultimo 2023 vertonen een verbeterd beeld ten opzichte van 2022. Dit komt uiting in het volgende:

- De schuld-bbp ratio is met 17 procentpunten omlaaggegaan tot ca. 96,6 procent, dit komt door de stijging van het bbp-cijfer als gevolg van een positieve economische groei en hoge inflatie in het afgelopen jaar van totaal 36 procent tot SRD 127,1 miljard voor 2023 ten opzichte van 2022.
- De gemiddelde rentevoet op de schuldportefeuille is afgenomen met 1,3 procentpunt tot 5,1 procent. Dit komt door de herstructurering van de buitenlandse schulden, voornamelijk die van de Euro bondholders waarbij de rentevoet op de schuld met enkele procentpunten omlaag is gegaan.
- Het aandeel van schulden die in 1 jaar betaald moeten worden is afgenomen met 2,6 procentpunten tot 5,2 procent. De herstructureringsovereenkomst met de Centrale Bank van Suriname en de afwikkeling van alle voorschotten aan de moederbank per ultimo 2023 hebben ervoor gezorgd dat dit aandeel omlaag is gegaan, wat een lage herfinancieringsrisico met zich brengt.
- De schuldportefeuille is ca. 27,0 procent onderhevig aan een variabele rentevoet, dit brengt rentevoetrisico's met zich. Wel is het aandeel van schulden met een vaste rentevoet gestegen per september 2024. Het aandeel van de totale schuld die in 1 jaar "refixing" behoeft, is tevens afgenomen naar 34,2 procent. Het renterisico is hierdoor afgenomen.
- De lichte stijging van de gemiddelde resterende looptijd (ATM) van de schuldportefeuille is deels het gevolg van het herkapitalisatieplan van de Centrale Bank van Suriname. Dit plan omvat obligaties met een looptijd van 6 tot 10 jaar, waarbij de hoofdsom betalingen volledig aan het eind van de desbetreffende looptijd plaatsvindt.
- De grootste risico-indicator in de schuldportefeuille van de Centrale Overheid is het aandeel van vreemde valuta schuld in de totale schuldportefeuille, namelijk 80,8 procent.

Gezien het grote aandeel van vreemde valuta schulden in de schuldportefeuille is het van belang om de lokale binnenlandse kapitaalmarkt te ontwikkelen om vreemde valutarisico te beheersen.

3.5. Credit rating van Suriname

In 2023 verhoogde Standard & Poor's Global Ratings de lange termijn kredietwaardigheid voor vreemde valuta schulden van 'Selective Default' naar 'CCC+'. Dit kwam als gevolg van de herschikking van de uitgegeven Oppenheimer Euro Bond in december 2023.

De verwachting is dat de credit rating van ons land verder zal verbeteren in 2024, vanwege de afwikkeling van herschikkingen van de andere buitenlandse commerciële schulden, het inlopen van de achterstanden op de binnenlandse schulden en de verbeterde macro-economische indicatoren in 2024-2025

Een verbeterde soevereine credit rating van het land is erg belangrijk voor zowel de overheid als de particuliere sector, omdat dit bepalend is voor toekomstige financiële voorwaarden bij het aangaan van buitenlandse leningen.